

Tixbih iehor imghoddi mill-grammatka :
 Iż-żjeda ta' *n, t, j* quddiem is-sura ta' l-Imperativ,
 issawwar il-verb u tagħmlu fil-*Present* jew *Futur*.

Hamel—ahmel (Imp.) = n-ahmel | n-ahmlu
 t-ahmel | t-ahmlu
 j-ahmel | j-ahmlu

Iżda meta l-imperativ ikun jibda b'konsonanti, l-ittri *n, t, j*,
 jithaxknu : *kien* — kun (Imp.) = n-kun—n-kunu
 t-kun—t-kunu
 j-kun—j-kunu.

Issa, meta jithaxknu, l-ittra *n*—mħaxkna ma' l-ittri *m, r, l*,—
 tixxiebah u ssir *m, r, l*, bħalhom.—L-ittra *t*, mħaxkna ma' l-ittri
 xemxin tas-snien li huma *č, d, ġ, s, x, ž* u *z*, issir bħalhom :

Jiena mmur	flok	nmur	intom	(i)ġġibu	flok	tgibu
ahna rridu	"	nridu	inti	ssir	"	tsir
jiena llex	"	nlelex	hija	xxejjer	"	txejjer
inti ččempel	"	tčempel	intom	(i)žžeržqu	"	tžeržqu
hija ddemma'	"	ttemma'	hija	zzekzek	"	tzekzek

—Kif ahna nitkellmu fuq l-ittri *n, t, j* nistgħu ngħidu :

L-ittra *n* (jew ta' flokha) mita tkun sejra tithaxken bejn
 żewġ konsonanti, (u meta l-kelma tkun fil-bidu tal-kliem u
 wara l-*n* jkun hemm konsonanti oħra) iddaħħal l-*i* tal-lehen :
Irrid inkun flok *Rrid nkun*. L-ittra *j* (flok ma ddaħħal *i* qud-
 diemha) tidher minn flokha—il-vokali *i*: *Irid ikun* flok *Jrid jkun*.
 Iżda meta qbilha ikollha kelma li tispicča b'vokali (jew warajha
 ikollha vokali) għandha tinkiteb sewwa: *Jiena nkun, huwa jrid*.
 (Ara t-*Tagħrif* f. 48 (2).

—Il-vokali tal-lehen (*eufonica*), l-iżjed li nsibuha, fil-bidu
 tal-kelma kif ġa rajna, iżda jiġi li nsibuha wkoll fin-nofs.

Minn *ġibed* għandna *niġbdu* iżda minn *kines* għandna *nikinsu*
 u mhux *niknsu*: dik l-*i* hi tal-lehen jew *riffieda*.

Meta waħda minn l-ittri *l, m, n, r* għ (*liquidi*) tkun
 sejra tithaxken bejn żewġ konsonanti oħra, iddaħħal
 QUDDIEMHA vokali tal-lehen.

Għalhekk niktbu *nobogħdu* u mhux *nobghdu* (u l-anqas *no-
 bghodu, mixegħla, mibegħda*. (Ara t-*Tagħrif* it-33 Régula f. 24)

(tissokta)

TISLIMA U FERHA LILL-"MALTI"

(FIT-TIENI HARGA TIEGħU)

Is-sliem għalik, ja helu *Malti*, int is-sebħ, il-hena, il-ġieħ,
 il-qawwa tagħna, fik insibu l-faraġ; il-hemm u d-dwejjaq bik in-
 taflu, bik nifirħu, u bik nitghaxxqu. Fraħna fuq li fraħna mita
 habbartilna li bi hsiebek tibda tigi żżurna kull tliet xhur, biex
 miegħek inqattgħu siegħa żmien kif irid Alla, billi ahna nistħu
 qalbna miegħek u inti tikteb f'qalbek dak kollu li hu sewwa,
 li jixraq u li hu tajjeb. Stennejniek bis-sabar għal tliet xhur
 shaħ u fl-aħħar il-maħniek ġej b'libsa l-ġmiel tagħha. Wara li
 sellemtilna dhalt f'darna bla mistħija, billi m'hux biss għaraftna,
 iżda minn qabel kont tafna bħala hbiebek u wliedek. Ilqajniek
 f'idejna, għannaqniek ma' sidirna u, biex ngħid hekk, il-bewsa
 tas-sliema minn fommna ġriet għal fuq haddejk. Bik fraħna u
 tgħaxxaqna u wisq staghgħibna xhin lilek rajna hekk għani f'il-
 biesek. Iva jixraqlek li tiżzejjen ladarba inti għani bil-bosta kif
 urejtna f'din l-ewwel hargha tiegħek. Imma kif għennelli inti
 kellek tidher b'24 faččata u ġejt fostna bi 32 u xtaqt li tkun
 b'izjed, għalhekk intenni li inti għani mhux biss minn butek, iżda
 wisq aktar minn hbiebek u wliedek ladarba sibt min lil-qalbek
 jimla b'għerf u tagħlim liema bħalu. Inti għani, nargħa' ntenni,
 minnek in-nifsek għaliex dal-għerf u t-tagħlim mort wisq tajjeb
 urejtulna bil-lsien helu tiegħek. Int, ja *Malti*, urejtna l-ewwel
 nett xhinu l-hsieb tiegħek, miġbur f'dawn il-kelmiet: "HOBB
 'L ALLA U 'L GħAJREK, BILLI TGħALLEM LIL MIN MA
 JAFX" u għalhekk trid li tgħallem dak li hu xieraq, li hu
 tajjeb u li hu sewwa; u tost l-oħrajn trid tgħallem il-sienek li hu
 wiehed mill-isbaħ ilsna tad-dinja. Għidtilna li ma tridx taf b'*Pu-
 litka* u b'*Partiti*. Imbieriek wičček u minn rabbiċek, kemm inti
 qalbek tajba! Iva hekk u hekk biss tista' timxi l-quddiem;
 hekk kull-hadd il-bieb ta' daru jistaħlek. Immela, ja *Malti*, ibqa'
 sejjer il-quddiem; dur u idħol għand kullhadd, min jilqgħek
 merħba bih, min le sellemlu ta' habib għax hekk Alla jrid.
 Ohroġ minn Malta, art tiegħek, mur fittex lil hbiebek li biex
 jaqalghu kisra hobbz tbiegħdu minn arthom il-għażiża. Idħol
 go l-Amerka kemm f'ta' fuq kemm f't'isfel; mur ġewwa Tunes,
 l-Alġier, Lixandra, l-Eġittu, Sfaqs; itlaq lejn l-Awstralja u durha
 bi hgarha; mur, mur kullimkien, għax kullhadd jafek, avolja inti

MISTOQSIJJET U TWE IBIET

irdeiem ? r, i e gi, Ja mir-Kumam, Karta K,
 \ m" M»i« J ' V j ' l or li fuqek saltan. £
 to n o H. l'-ran ./'. » ' " , i a l l i k nitobok j .Ma Hi Isienaa
 K » biWeuf . . ^ u n aktar fil-qnb. N.tolbuk ukol,
 ' j m ' la en fi_k bosta tag lim fuqek m-nifsek. ,
 kull mi» to rog WJ« ^ s a b i n j s e l t i e g e k ; n n n k e n e t , ,
 , o i b u k t u n n a u t n ^ r • b a t e k . N i t o l b u k t u r i n a k i f i ,
 * * i m i " r i i k k ' f q a l m i n n e k i l - g a r e f P i e t r u D ' O , " f f
 t t s s e k - i l s i e n g n a i i k ^ u // U n g u a g g i o m a l t e s e , m o l t i
 (S k t i e t t e g u r a g . ^ L I N G U A A P A R T E , e
 ; , H i A T M t a " U r i n a . i v a , k e m m i n t i t a ' m i n i g o i f c
 * j f a / / t ; i i n n e k W a r f a : C V w / A i C a // * // c a J
 A , a s u a a n t i c l u t à " u f u q k o . l o x

| , i x x e j j e r n u ' k u ' l r i , b i l l i m a g a n d h i e x m i n i w i z i n h a , m t ,
 f r e n s n a : ' N a i i o n a / i i y i s t e s t e d b y s p e e c h " , n i t i l f u : . . " t a ' d e m m u
 f j u r : j i t b i d d e l s i e b n a , j i t b i d d l u q l u b n a — i t - t a j j e b k o l l u j i t i i
 u j m u r " . I s - s l i e m g a l i k , j a M a l t i .

M

(Ja fri/naM. ta/li qassarnielu x iftit: dan g amilnieh billik
 tu/na lard afna u ma ke/lniex wisa **bi - ejjed.**)

TNEHIDA

Issa kif ix-xemx g abet
 g al kollox mill-gholjiet,
 i bor ma' dwarek, ija'
 R al fiit il- sibijiet.

bil-ftit il-ftit bdiet tnaqqas
 mal-jum, id-dawl u s-sa a,
 mal-jum g abet g al kolloft
 xejn ma alliet minn tag*

J rajtha fl-r odwa tielg a

Sew-sew 1-g amla ta' ajtek
 titla', tissa a , tmur,
 dil- ajja lib al 1-ilma
 tinxered malli tfur.

3 * a f'«ofs il-jum ti re
 b a i «*» ta'qilla w-dnewwa

G. G. (GUDJA). Trid tafil-g ala l-kunjomijiet (ismijiet tal-familja) ma niktbuhomx bl-ortografija tag na b al ma niktbu kliem ie or.

L-isem tal-familja hi a a li matistax tmissha u g andek t alhha kif dak lijkun wiritha uli fuqha, g al iktar minn rauni wa da, 1-alfabet xjentifiku tal-G aqda ma g andu 1-ebda jedd. Mhux hekk iktarx Lismijiet tal-fonti, b al ma ng idu a na: **ami** flok **Gianni**; **Katmnu** flok **Carmnu**.

Ma ng idlekx lidawn il-Kunjomijiet ma ssibhomx miktubin daqqa mod, daqqa ie or, b alma dlonk issib min jikteb : Xerri u Scetti, **S iberras** u **Xiber*as**, **Sciqluna** u **Xictuna** fejn **l-sc** u ljvg andhom le en wie ed, b alma wkoll issib fil-kunjomijiet Schembri (Xkembri) Cuschieri (Kuxkieri) li xejn m a jaqbel m a ' d a k i i - l e e n l i j à t u 1 - i s t e s s s c u x f i l - k u n j o m i j j e t : Gascun (Gaskun) Axisa (Aksisa).

Dawn huma fdalijiet u xhieda ta' dik il-kitba ewlenija f'Malta ta' xi 500 sena ilu u fuqhom, libiha, fuq 1-ortografija taljana u sqallija ewmah u in min-nutari l-kunjomijiet maltin fit-testmenti u l-kuntratti, u b ala dokument ta' wirt ta' isem il-familja m a j i s t g u x j i t t i e s f u , g a l k e m m m i k t u b i n a i n .

Insibu l-istess a a f'kunjomijiet ta' familji Ingli i.

Ismijiet Maltin b al: Axiak, Agius, Ebejer, jekk ni u g al dik lihi **etimolo ija** u **07 tografija** tal-kelma, iinisshom jinkitbu: G axaq, G a u , G bejjer (plur: ta G abura). Fuq biljett ta' wie ed min-nobbli werrieta tal-kunjom Axiak. dan 1-isem h u m i k t u b G a x a q , s r / j a / l i d a k l i h u , g o b u j i b q a ' j o m m l - o r t o g r a f i j a t a ' d a n 1 - i s e m k i f w i r i t h a m i r - r a z z a .

G. M . (G A W D E X) . I l - k e l m a **M a r r** , m o g t i j a b a l a p l u r à l t a ' **M o r a** j e w **M i r a** , f l - e w w e l a r a t a l - " **M a l t T** p a . **11.** , h i m i k t u b a a i n . T r i d t i i **M à r** . N i s t q a r r u l i 1 - i b a l l h u t a g n a w a d u u m h u x t a ' T . Z . l i k i e n k i t i b h a s e w w a . W a q t i t - t i s w i j j e t t a ' 1 - i s t a m p a a l l a t n i e h a m a l - k e l m a **M a r r** t a ' , n g i - d u a n a , **M a r r i x - X i n i** , i s e m t a ' p o s t (**mimmàt**) l i e j m i l l - v e r b : **a r r** u m h u x m i n n **e r a** , l i m i n n u h u m n i s s e l 1 - i s e m 1 - i e o r t a ' **m o r a** .

G alkemm kif ta seb int il-kelma **M a r r** , b a l 1 - i s e m t a ' **V l m a r r** t a ' G a w d e x , q i e g e d b i e x i f i s s e r p o r t j e w l o k , i k t a r x f ' x a t t i l - b a a r , m n e j n u f e j n t i n a r r i l - m e r k a n z i j a t a ' 1 - i b l i e t . [cfr. **VASSALLI. Lexicon** 476] — isem imnissel mill-verb **a r r**